

циальных и гуманитарных учебных дисциплин на формирование коммуникативных речевых профессиональных умений студентов. Формирование умений и навыков делового общения у студентов ВУЗ рассматривается как часть их профессиональной подготовки.

Ключевые слова: инновационные технологии, коммуникативные умения, профессиональное общение, врач ветеринарной медицины.

INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN TRAINING OF FUTURE VETERINARY DOCTORS TO PROFESSIONAL COMMUNICATION

M.O. Zhukovskyi

Abstract. Peculiarities of professional communication of future veterinarians are analyzed in the article. The necessity of using of innovative technologies in business communication training of future specialists is substantiated. The influence of practical classes of professionally oriented, special and humanitarian educational disciplines on the formation of communicative verbal professional skills of students is determined. Formation of business communication skills among university students is considered as an integral part of their professional training.

Keywords: innovative technologies, communicative skills, professional communication, veterinary doctor.

УДК 37.378

ПСИХОЛІНГВІСТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ В МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ ІНШОМОВНИХ КОМУНІКАТИВНИХ СТРАТЕГІЙ У ЧИТАННІ Й АУДІЮВАННІ

О. І. ЗАДОРЖНА, викладач Львівського медичного

університету ім. Данила Галицького кафедри латинської та іноземних мов, аспірант

Тернопільського національного університету ім. Володимира Гнатюка

E-mail: zadorozhna90@gmail.com

Анотація. У статті описано лінгводидактичну модель навчання професійно зорієнтованого мовлення студентів медичних спеціальностей вищих навчальних закладів, визначено педагогічні умови її реалізації. Розглядаються питання щодо загальної характеристики іншомовних комунікативних стратегій у читанні та аудитивної компетентності. Виокремлено складники компетентності у читанні та аудіюванні: вміння, навички, знання і комунікативні здібності. Визначено етапи формування стратегічної компетентності та вправи для її формування. Охарактеризовано засоби формування іншомовної компетентності та контролю рівня сформованості.

Ключові слова: компетентнісний підхід, комунікативні стратегії, лінгводидактична модель, іншомовна компетентність в читанні й аудіюванні.

Актуальність (Introduction). Зміна політичної ситуації в Україні, розширення міжнародних зв'язків, включення нашої країни у світову цивілізацію привели до зростання ролі іноземної мови та в житті суспільства, і в професійній діяльності сучасного фахівця. Іноземна мова сьогодні є об'єктивним засобом не тільки міжособистісного, а й міжнаціонального, міждержавного, міжнародного спілкування. Однак, традиційні методи навчання за комунікативною методикою не дають вагомих позитивних результатів. Студенти на початковому етапі навчання іноземної мови мають занижений рівень розвитку слухового диференційного відчуття, що порушує сприйняття звукового образу слів. Майже половина студентів не вміє прогнозувати лексичний матеріал під час побудови власних висловлювань, не може асоціювати словесні пари тематично пов'язаних слів, вірно кодувати та декодувати словниковий матеріал. Це призводить до невміння відображати потрібну кількість фактів, висловлюватися логічно та грамотно, аргументувати свою думку, розширювати свої висловлювання завдяки лексико-граматичним знанням, насичувати висловлювання лексичними одиницями за заданою темою, спонтанно підтримати розмову або вести дискусію.

Мовний матеріал, засвоєний студентами-медиками у процесі вивчення іноземної мови, є не лише засобом спілкування, а також засобом набуття професійних знань, формуван-

ня іншомовної стратегічної компетенції. Адже методологічною основою вищої медичної освіти має бути компетентнісний підхід, при якому компетентність трактується як одна з важливих характеристик особистості, відповідності людини посаді, яку вона займає.

Аналіз останніх досліджень та публікацій (Analysis of recent researches and publications). Проблеми формування професійної компетентності майбутніх фахівців у процесі навчання у вищих навчальних закладах вивчали наступні вчені: В. Баркасі, І. Бондаренко, І. Босак, М. Левківський, Л. Карпова, А. Маркова, Л. Петровська, О. Пометун. Компетентнісний підхід у системі освіти є предметом наукового дослідження І. Драча, П. Бачинського, Н. Бібік, Н. Дворнікової, О. Овчарук та інших. Зазначені автори приходять до висновку, що нові стандарти вищої медичної освіти базуються на компетентнісному підході і поділяють філософію визначення вимог до фахівця, закладених в основу Болонського процесу та в міжнародному проекті Європейської Комісії «Гармонія освітянських структур в Європі». Визначенню якості усного мовлення розглядалось такими науковцями як Б. Головіна, Л. Зоріної, С. Ожегова, В. Хейліка та ін. Попри той факт, що методикою формування іншомовної компетентності у читанні та аудіювання займалося багато вчених (М.З. Біболетова, Й.М. Берман, С.В. Гапонова, З.І. Кличникова, Є.В. Мусницька, К.І. Онищенко, В.В. Черниш ін.), проблема не може вважатися остаточно вирішеною.

Мета (Purpose) – на основі аналізу психологічних та методичних аспектів визначити особливості формування іншомовних комунікативних стратегій у читанні й аудіюванні у майбутніх лікарів.

Методи (Methods). У процесі дослідження застосовано наступні методи: аналіз, синтез, узагальнення, систематизація.

Результати (Results). Європейський досвід показує, що найбільш ефективним у навчанні іноземних мов є компетентнісний підхід, спрямований на розвиток практичних умінь, формування навичок і набуття досвіду користування повним набором теоретичних знань на практиці. За такого підходу англійська мова є засобом та знаряддям для вирішення практичних завдань у співпраці з іноземними партнерами, а не самоціллю, мовою заради мови, яка так і залишиться на рівні підручника й навчальної аудиторії і не використовуватиметься в реальному житті.

Комунікативні стратегії – це усвідомлена лінія комунікативної поведінки у конкретній ситуації спілкування, яка використовується для забезпечення спілкування з іншими людьми та подолання труднощів, викликаних недостатністю мовного і соціального досвіду спілкування іноземною мовою. У цілому стратегії не завжди можна чітко розмежувати на навчальні та комунікативні, оскільки та ж сама стратегія може вважатись навчальною під час вивчення іноземної мови і комунікативною при користуванні нею в реальному спілкуванні [4].

Формування іншомовних комунікативних стратегій Д.Г. Терещук вбачає у три етапи: тактичний, тактично-стратегічний, стратегічно-симуляційний. На тактичному етапі відбувається активізація фонетичних та лексико-граматичних навичок для реалізації тактичних прийомів. На тактично-стратегічному етапі активізуються мовленнєві вміння в монологі, діалозі, полілозі для ефективно реалізації комунікативних інтенцій. На стратегічно-симуляційному етапі забезпечується вільне володіння іншомовними комунікативними стратегіями та ефективність проведення власної мовленнєвої поведінки в комунікативному процесі [5].

Завданням іншомовної підготовки майбутніх лікарів є формування їхньої іншомовної комунікативної компетентності. Іноземна мова виступає за таких умов засобом професійної самоактуалізації фахівця, реалізує за допомогою професійно маркованих мовних засобів його міжкультурну комунікативну взаємодію та відображає професійне бачення світу.

Отже, під стратегіями в читанні та аудіюванні ми розуміємо способи, які майбутні лікарі цілеспрямовано використовують для мобілізації навичок і вмінь повно і точно розуміти основний та детальний зміст англомовних публіцистичних статей медичної тематики. Зокрема у дослідницькій літературі виділяють три загальні стратегії читання. Читання «знизу – догори» є стратегією посліпного читання. На думку О.Б. Тарнопольський, Д. Нунан, вона не сприяє розвитку повноцінних умінь читання, а сам процес перетворюється в дешифрування тексту. Для ефективного навчання читання потрібно навчити студентів розуміти значно більші текстові одиниці: абзац або цілий текст. Інформаційний пошук, переробка й оцінка інформації

здійснюються за допомогою стратегії «згори – донизу». Такий підхід передбачає відбір, як правило, невеликої кількості найбільш ємних інформативних елементів тексту для висунення гіпотез про його зміст. Ці два підходи об'єднуються в інтерактивній (інтерактивно-компенсаторній) моделі читання, яка ґрунтується на твердженні, що читання – це інтерактивний процес, в якому читач постійно перемикається з стратегії «знизу – догори» на стратегію «згори – донизу» [2].

На думку багатьох дослідників, повного і точного розуміння того, що читається, можна досягти за таких умов: 1) з'ясування основної (-их) ідеї (-й) тексту; 2) переформулювання та зміни послідовності викладу інформації; 3) узагальнення; 4) смислового згортання. Оскільки компресія передбачає чимало складних операцій, постає необхідність навчити студентів застосовувати відповідні стратегії з метою полегшення виконання смислової редукції.

Стратегії у компресії розглядаються нами як способи, що студенти використовують для виконання різних операцій зі згортання інформації оригінальних спеціалізованих публіцистичних статей (лексико-граматичне перефразування, узагальнення, об'єднання) з метою її кращого розуміння. Застосування стратегій розглядається у методичній літературі як реалізація когнітивних принципів планування, виконання, оцінювання та корекції у читанні. У зв'язку з цим нами виокремлено 4 основні групи стратегій: планування (ідентифікації); виконання; контролю (перевірки) та корекції і запропоновано процедуру їх застосування на різних етапах навчання читання.

Група стратегій планування у читанні включає: 1) планування процесу читання. Це передбачає перевірку достатності наявних знань, визначення тих знань, яких недостатньо, а також організацію ліквідації дефіциту знань; 2) визначення тематики тексту за його структурними елементами і за нелінгвістичними ключами (рисунками, таблицями, діаграмами тощо); 3) антиципація змісту тексту, що буде читатись. Для її успішної реалізації потрібно усвідомити та передбачити те, що буде читатись, через ознайомлення з його тематикою; Стратегії виконання в читанні полягають у «побудові репрезентації вираження значень та гіпотез, а також комунікативних намірів, що стоять за ними» [3, с. 68], тобто відбувається ідентифікація змісту тексту та його складових частин.

До стратегій цієї групи ми відносимо: 1) розуміння основної ідеї. З цією метою студентам пропонується вибіркоче читання, тобто ознайомлення з найважливішими текстовими елементами: заголовком, підзаголовком, першим абзацом тощо; 2) аналіз частин прочитаного: перечитування або вибіркоче читання вголос (особливо важких для розуміння текстових елементів); 3) використання семантичного поля слів і словосполучень для здогадки про їх значення; 4) осмислення прочитаних текстових фрагментів, використовуючи паузацію в процесі читання; 5) визначення основної та другорядної інформації; виділення (підкреслювання, занотовування) основних фактів; 6) використання лінгвістичних ключів та контекстуальної здогадки про значення незнайомих слів; 7) переклад рідною мовою важких для розуміння фрагментів тексту [2].

У результаті компресії тексту в скороченому варіанті залишаються здебільшого основні і деяка кількість другорядних смислових одиниць. Компресія або семантичне згортання тексту передбачає наступні операції: 1) перефразування, яке, з точки зору дотримання авторських засобів вираження думки, може бути рівнозначним, зі зміною фізичного обсягу висловлювання або із розширенням смислу; з точки зору мовних трансформацій воно може бути: а) адекватно-лексичним; б) еквівалентно-лексичним; в) граматичним; г) лексико-граматичним на основі конверсивів; 2) синтезування окремих текстових елементів; 3) узагальнення; 4) об'єднання текстових предикатів [1, с. 93].

З огляду на вище сказане, до групи стратегій у компресії ми відносимо: переструктурування та перефразування складних лексико-граматичних структур (зі зміною обсягу висловлювання); синтезування окремих текстових елементів в адекватні їх змісту утворення; узагальнення на основі синтезу найбільш суттєвих фактів; об'єднання текстових предикатів. Група стратегій оцінювання передбачає перевірку викладачем і студентом правильності (ефективності) запропонованої моделі читання, яка, за умови її адекватності, повинна сприяти розумінню прочитаного. Якщо в процесі перевірки виникають розходження, то це призводить до корекції, тобто до пошуку альтернативної моделі, яка б виявилась ефективнішою за попередню. Інакше кажучи, потрібно переглянути запропоновану модель читання і внести до

неї певні корективи або зміни.

Зауважимо, що в процесі читання спеціалізованих статей студенти використовувати лише стратегії, які є найбільш ефективними (прийнятними) для виконання накреслених завдань. Крім того, кожен студент обирає свої стратегії, щоб успішно виконати поставлене завдання. З іншого боку, на думку авторів Рекомендацій Ради Європи, застосування стратегій повинно бути керованим, оскільки керівництво такими діями з боку учасників навчального процесу веде до посилення або модифікації їхніх компетенцій [3, с. 9].

Таким чином, необхідно створити сприятливі умови для мобілізації ресурсів майбутніх лікарів, активізації їхніх навичок і вмінь професійно орієнтованого читання, тобто для формування стратегічної компетенції у читанні. Засобами формування стратегічних умінь повинні слугувати спеціально розроблені вправи та завдання. Для формування вмінь застосовувати стратегії планування в читанні пропонуються підготовчі вправи, що виконуються здебільшого на дотекстовому етапі і готують студентів до розуміння змісту тексту, тобто формують вміння його прогнозування (антиципації). Виконання вказаних вправ передбачає визначення тематики тексту, його основної ідеї та ознайомлення з його організацією за допомогою текстових елементів і нелінгвістичних ключів (рисуноків, таблиць, діаграм тощо).

З метою сприяння застосування стратегій виконання в читанні студентам пропонуються мовні вправи. Так, завдяки виконанню лексико-граматичних вправ у студентів формуються навички і вміння користуватися лінгвістичними ключами, контекстом і семантичним полем для здогадки про значення невідомих слів, зокрема термінологічного характеру, навички і вміння перекладу тощо. Крім вищезазначених вправ, формуванню вмінь оперувати стратегіями виконання у читанні слугують мовленнєві завдання на розвиток умінь розуміння публіцистичних статей економічної тематики. Ці завдання формують такі стратегічні вміння: 1) читання й перечитування в різних режимах; 2) визначення основної та другорядної інформації; 3) аналіз прочитаних текстових фрагментів.

Вправи та завдання на формування навичок і вмінь смислової компресії слугують розгортанню відповідних стратегій, а саме: 1) переструктурування та перефразування складних лексико-граматичних структур (зі зміною фізичного обсягу висловлювання); 2) синтезування окремих текстових елементів; 3) узагальнення; 4) об'єднання текстових предикатів. Як засіб розгортання стратегій оцінювання й корекції у читанні пропонується завдання на перевірку розуміння прочитаного, що полягає у встановленні відповідності запропонованих резюме (А, В, С) змісту тексту. Зазначене завдання слугує оцінюванню з боку викладача та самооцінюванню студентом-читачем рівня розуміння прочитаного тексту, а також може бути сигналом про необхідність корекції у разі неточного та неповного розуміння [2].

Отже, процес читання спеціалізованих статей англійською мовою нерозривно пов'язаний із застосуванням рецептивних стратегій. Це сприяє успішному виконанню поставлених завдань із читання. Однак успішне досягнення кінцевої цілі зазначеного процесу, розуміння прочитаного залежить не лише від рецептивних дій, а й відрепродуктивних, зокрема текстової компресії. Тому, на нашу думку, необхідно сформувати у студентів уміння оперувати рецептивними стратегіями у читанні та стратегіями смислової компресії. Стратегії рецепції класифікують у чотири групи: планування, виконання, оцінювання та корекції. Кожна з цих груп реалізується за допомогою розроблених вправ і завдань на відповідному етапі навчання читання публіцистичних статей економічної тематики. Таке комплексне застосування стратегій забезпечує цілісність процесу розуміння вказаних текстів [2].

Щодо аудіювання, то поряд із говорінням, письмом і візуалізацією є основним джерелом одержання інформації, адже людині важливо не тільки говорити чи бачити, але й слухати і розуміти ту інформацію, яку повідомляє йому співрозмовник. Процес навчання аудіюванню не обмежується пасивним прослуховуванням аудіоматеріалів і подальшим виконанням вправ з перевірки розуміння прослуханого фрагменту. Такий підхід у зарубіжній педагогіці здобув назву Push Button English («натисни на кнопку і послухай англійську мову») [6].

Метою аудіювання як виду навчальної діяльності є не лише здобуття студентами певних знань з прослуханого матеріалу, удосконалення їхніх слухових навичок, а й оволодіння ефективними стратегіями заслуховування інформації, які у подальшому вони могли б використати для покращення своїх професійних якостей, самоосвіти та самовдосконалення. Іншими словами, навчання аудіюванню має спрямовуватись на активне формування пов-

ноцінної аудитивної компетенції майбутнього лікаря.

Стратегія формування аудитивної компетенції студентів визначається як логічна послідовність дій викладача та студентів, спрямованих на формування їхніх аудитивної компетенції. Такі стратегії американські педагоги класифікують за способом сприйняття та обробки слухачем прослуханої інформації, виділяючи низхідні (top-down) та висхідні (bottom-up) [6].

Низхідні стратегії зорієнтовані безпосередньо на слухача. Слухач попередньо одержує фонові знання з відповідної теми, ситуації чи контексту, дізнається про тип і мовні особливості тексту для прослуховування. Отримані попередньо знання активують уявлення слухача про характер текстового фрагменту, інформацію, яка може бути представлена у ньому. Це допомагає йому інтерпретувати зміст повідомлення та передбачати його розвиток.

Висхідні стратегії зорієнтовані власне на текстовий фрагмент. Слухач зосереджує увагу на змісті повідомлення, тобто на інтерпретації значення звукових комбінацій, слів, граматичних структур тощо. Висхідні стратегії спрямовані на розвиток умінь детального сприйняття інформації, розпізнавання когнітивних елементів та змін порядку слів у реченні. Кожен вид завдань з аудіювання має акцентуватись на розвитку однієї або кількох аудитивних навичок.

Усвідомлення мети аудіювання допоможе студентам обрати відповідну стратегію його виконання. Метою аудіювання може бути розпізнавання окремих аспектів повідомлення (наприклад, звуків, категорій лексичних одиниць, морфологічних компонентів); виявлення характеру повідомлення (тема, стильові особливості тощо); визначення основної думки тексту; детальне сприйняття інформації; відтворення інформації в усній чи письмовій формі.

Таким чином, стратегії формування аудитивної компетенції можна класифікувати за способом сприйняття та обробки слухачем прослуханої інформації, виокремлюючи низхідні (зорієнтовані безпосередньо на слухача), висхідні (зорієнтовані власне на текстовий фрагмент), інтерактивні та стратегії комунікативних завдань. Гнучкість та інтерактивність процесу аудіювання, комплексний підхід до вибору стратегій формування аудитивної компетенції дають можливість покращити сприйняття інформації, посилити впевненість студентів у власних навчальних можливостях. Перспективи подальших наукових пошуків полягають у висвітленні найбільш ефективних шляхів подолання майбутніми лікарями труднощів аудіювання аутентичних аудіо та відеоматеріалів.

Висновки і перспективи (Discussion). Отже, мета медичної освіти з точки зору компетентнісно-го підходу полягає в наступному: навчити вчитися або навчити вирішувати проблеми в сфері навчальної діяльності, в тому числі визначати мету пізнавальної діяльності; вибирати необхідні джерела інформації; знаходити оптимальні способи досягати поставленої мети; оцінювати отримані результати; організовувати свою діяльність; співпрацювати з іншими студентами; навчити орієнтуватися у світі духовних цінностей; навчити вирішувати проблеми, пов'язані з реалізацією певних соціальних ролей (громадянина, члена сім'ї, тощо); вирішувати аналітичні проблеми (екологічні, політичні, міжкультурні).

Список використаної літератури

1. Барабанова Г. В. Методика навчання профорієнтованого читання в немовному ВНЗ: монографія / Г. В. Барабанова. – К.: Фірма ІНКІС, 2005. – 315 с.

2. Волік В. В. Формування стратегічної компетентності студентів у читанні англійських професійно орієнтованих текстів / В. В. Волік // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Педагогіка. - 2016. - № 3. - С. 50-57

3. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. укр. видання доктор пед. наук, проф. С.Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.

4. Олійник Т. О. Особливості формування навчально-стратегічної компетентності / Т.О. Олійник // Іноземні мови. - 2013. - № 4. - С. 9-20

5. Терещук Д. Г. Формування у студентів філологічних спеціальностей іншомовних комунікативних стратегій з використанням мовленнєвих симуляцій : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 "Теорія та методика навчання (германські мови)" / Д.Г. Терещук. – К., 2013. – 20 с

6. Wang H. An Exploration on Designing College English Listening Class / H. Wang // Journal of Language Teaching and Research. – Finland : Academy Publisher, 2011. – Vol. 2. – No. 2. – P. 359-363.

References

1. Barabanova, H. V. (2005) *Metodyka navchannia proforiorientovanoho chytannia v nemovnomu VNZ* [Methodology of teaching professional-oriented reading in non-native higher educational institutions]. K.: Firma INKOS. 315.
2. Volik, V. V. (2016) *Formuvannia stratehichnoi kompetentnosti studentiv u chytanni anhlomovnykh profesiino oriietovanykh tekstiv* [Formation of strategic competence of students in reading English-language professionally oriented texts]. *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Seriiia : Pedahohika.* 3. 50-57
3. *Zahalnoievropeiski rekomendatsii z movnoi osvity: vyvchennia, vykladannia, otsiniuvannia* [Pan-European recommendations on language education: study, teaching, assessment] (2003). K.: Lenvit. 273.
4. Oliinyk, T. O. (2013) *Osoblyvosti formuvannia navchalno-stratehichnoi kompetentnosti* [Features of the formation of educational and strategic competence]. *Inozemni movy.* 4. 9-20.
5. Tereshchuk, D. H. (2013) *Formuvannia u studentiv filolohichnykh spetsialnostei inshomovnykh komunikatyvnykh stratehii z vykorystanniam movlennievnykh symuliiatsii* [Formation of foreign language communicative strategies by students of philological specialties using speech simulations]. K. 20.
6. Wang, H. An (2011) *Exploration on Designing College English Listening Class* [Exploration on Designing College English Listening Class] *Journal of Language Teaching and Research.* Finland : Academy Publisher. 2. 2. 359-363.

ПСИХОЛИНГВИСТИЧЕСКИЕ И МЕТОДИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ФОРМИРОВАНИЯ БУДУЩИХ ВРАЧЕЙ ИНОЯЗЫЧНЫХ КОММУНИКАТИВНЫХ СТРАТЕГИЙ ЧТЕНИЯ И АУДИРОВАНИЯ

А. И. Задорожная

Аннотация. В статье описано лингводидактическую модель обучения профессионально ориентированной речи студентов медицинских специальностей высших учебных заведений, определены педагогические условия ее реализации. Рассматриваются вопросы общей характеристики иностранных коммуникативных стратегий в чтении и аудитивной компетентности. Выделены составляющие компетентности в чтении и аудировании: умения, навыки, знания и коммуникативные способности. Определены этапы формирования стратегической компетентности и упражнения для ее формирования. Охарактеризованы средства формирования иноязычной компетентности и контроля уровня сформированности.

Ключевые слова: компетентностный подход, коммуникативные стратегии, лингводидактична модель, иноязычная компетентность в чтении и аудировании.

PSYCHOLOGICAL AND METHODOLOGICAL ASPECTS OF FORMATION IN FUTURE MEDICINES OF EXTERNAL COMMUNICATIVE STRATEGIES IN READING AND AUDITING

O. I. Zadorozhna

Abstract. The article describes the linguodidactic model of training of professionally oriented speech of students of medical specialties of higher educational establishments, pedagogical conditions of its realization are defined. Issues concerning the general characteristics of foreign language communication strategies in reading and auditing competence are considered. The components of competence in reading and listening skills are singled out: skills, skills, knowledge and communicative abilities. Stages of formation of strategic competence and exercises for its formation are determined. The means of formation of foreign competence and control of level of formation are characterized.

Keywords: competence approach, communicative strategies, linguodidactic model, foreign language competence in reading and listening.